४८ लालाकुण्डम्—वेश्यान्नभुक् तद्वृत्तिजीवी च ।
४९ मसीकुण्डम्—म्लेच्छसेवी मसीजीवी च ब्राह्मणः ।
५० चूर्णकुण्डम्—देवद्विजयोः शस्यताम्बूलासनचौरः ।
५१ चक्रकुण्डम्—विप्रद्रव्यं हृत्वा चक्रकारी ।
५२ वक्रकुण्डम्—विप्रबान्धवयोर्वक्रताचारी ।
५३ कूर्मकुण्डम्—हरिशयने कूर्ममांसभुक् ब्राह्मणः ।
५४ ज्वालाकुण्डम् } देवद्विजयोर्घृततैलादिहृत् ।
५५ भस्मकुण्डम् }
५६ दण्डकुण्डम्—देवद्विजयोर्द्धात्रीगन्धतैलद्रव्याणामपहर्त्ता
५७ तप्तशूर्म्मीकुण्डम्—बलखलत्वादिना परभूमिहरः ।
५८ असिपत्रकुण्डम्—अर्थलोभात् खड्गेन नरघाती ।
५९ क्षुरधारकुण्डम्—ग्रामनगरादिदाहकारी ।
६० सूचीमुखकुण्डम्—परकर्णे मुखं दत्त्वा परनिन्दकः परदोषोद्घोषी वेदब्राह्मणनिन्दकश्च ।
६१ गोधामुखकुण्डम्—गृहं भित्त्वा वस्तुगोच्छागमेषचौरः ।
६२ नक्रमुखकुण्डम्—सामान्यद्रव्यचौरः ।
६३ गजदंशकुण्डम्—गजतुरगनरचौरः ।
६४ गोमुखकुण्डम्—गोर्जलपानवारकः ।
कुम्भीपाककुण्डम्—गोस्त्रीभिक्षुभ्रूणब्रह्महाऽगम्यागामी दीक्षासन्ध्याहीनस्तीर्थप्रतिग्राही ग्रामयाजी देवलः शूद्रसूपकारी वृषलीपतिश्च ।
६६ कालसूत्रकुण्डम्—वेश्यान्नभुक् तत्संसर्गी च ।
६७ अवटोदकुण्डम्—कुलटादिषड्वेश्यागामी द्विजः ।
६८ अरुन्तुदकुण्डम्—चन्द्रसूर्यग्रहणे निषिद्धकाले भोजी ।
६९ पांशुभोजकुण्डम्—एकस्मै वाक्प्रदत्तकन्याया दोषं विना अन्यस्मै दाता ।
७० पाशवेष्टकुण्डम्—दत्तापहारी ।
७१ शूलप्रोतकुण्डम्—अभक्त्या शिवलिङ्गपूजकः ।
७२ प्रकम्पनकुण्डम्—विप्रदण्डकृत् तत्कम्पकृद्भयदायी च ।
७३ उल्कामुखकुण्डम्—सकोपवदना स्वामिनि कटुवादिनी ।
७४ अकूपकुण्डम्—शूद्रभोग्या ब्राह्मणी ।
७५ वेदनकुण्डम्—पञ्चषट्पुङ्गमनात् वेश्या ।
७६ दण्डताडनकुण्डम्—सप्ताष्टपुंगमनात् रण्डा ।
७७ जालबद्धकुण्डम्—अष्टाधिकपुंगमनात् महावेश्या ।
७८ देहचूर्णकुण्डम्—पुंद्वयगमनात् कुलटा ।
७९ दलमकुण्डम्—चतुःपुंगमनात् स्वैरिणी वृषली च ।
८० शोषणकुण्डम्—त्रिपुंगमनात् धृष्टा पुंश्चली ।
८१ कषकुण्डम्—सवर्णपरदारगामी ।
८२ सूर्पकुण्डम्—ब्राह्मणीगमनकारको क्षत्रियोवैश्यश्च ।
८३ ज्वालामुखकुण्डम्—करे तुलसीगङ्गाजलदेवशिलाश्च धृत्वा प्रतिज्ञाकृत्तदपालको मिथ्याशपथी मित्रद्रोही विश्वासघाती मिथ्यासाक्ष्यदश्च ।
८४ जिह्मकुण्डम्—नित्यक्रियाहीनो देवयजनेऽनास्थिकोमन्दोपहासी च ।
८५ धूमान्धकुण्डम्—देवविप्रयोर्धनहारी ।
८६ नागवेष्टनकुण्डम्—वैद्यदैवज्ञवृत्तिहारी लाक्षालोहव्यापारी रसादिविक्रयी च ब्राह्मणः" ।

नरकजित् पु० नरकम् असुरभेदं जयति स्म जि—भूते क्विप् ६त० । वासुदेवे श्रीकृष्णे "नैर्ऋतो नरको नाम ब्रह्मणो वरदर्पितः । अदित्याः कुण्डले मोहाज्जहार दितिनन्दनः । देवानां विप्रिये नित्यमृषीणाञ्च स वर्त्तते । तव चैवान्तरप्रेक्षी जहि तं पापपूरुषम् । अयं त्वां गरुडस्तत्र प्रापयिष्यति कामगः । कामवीर्य्योऽतितेजस्वी वैनतेयोऽन्तरीक्षगः । अवध्यः सर्वभूतानां भौमः स नरकोऽसुरः । निसूदयित्वा तं पापं क्षिप्रमागन्तुमर्हसि । इत्युक्तः पुण्डरीकाक्षो देवराजेन केशवः । प्रतिजज्ञे महाबाहुर्नरकस्य निबर्हणम्" इत्युपक्रमे तयोर्युद्धवर्णनानन्तरम् "मुहूर्त्तं योधयामास नरकं मधुसूदनः । अथोग्रचक्रश्चक्रेण प्रदीप्तेनाकरोद्द्विधा । चक्रद्विधाकृतं तस्य शरीरमपतद्भुवि । विभक्तं क्रकचेनेव गिरेः शृङ्गं द्विधाकृतम् । कृष्णमासाद्य देवेशं जगामास्तमिवांशुमान् । चक्रोत्क्षिप्तनिकृत्ताङ्गमुत्तमं पतितं रणे । वज्रेणेव विनिर्भिन्नं यथा गैरिकपर्वतम् । भूमिस्तु पतितं पुत्रं निरीक्ष्यादाय कुण्डले । उपातिष्ठत गोविन्दं वचनञ्चेदमब्रवीत् । दत्तस्त्वयैव गोविन्द ! त्वयैव विनिपातितः । यथेच्छसि तथा क्रीड़ बालक्रीड़नकैरिव । इमे ते कुण्डले देव ! प्रजां तस्यानुपालय" हरिवं० १२२अ० तद्वधकथा

नरकदेवता स्त्री नरकस्याधिष्ठात्री देवता । निर्ऋतौ शब्दर०

नरकपाल न० ६त० । मृतनरस्य शीर्षस्थे अस्थिभेदे "नरकपालं शुचि प्राण्यङ्गत्वात् शङ्खवत् तस्य शुचित्वानुमानं बलवदागमविरोधात् अप्रमाणम् इति" मथुरानाथः । स च आगमः "मलमूत्रं पूंरीषास्थि निर्गतं ह्यशुचि स्मृतम् । नारं स्पृष्ट्वा तु सस्नेहं सचेलोजलमाविशेत्" मनुवचनम्

नरकभूमि स्त्री नरकस्य दुःखभेदस्य भोगयोग्या भूमिः । यमालयस्थायां दुष्कर्मणां दुःखभोगार्थं भूमौ । ताश्च हेमच० अधोधोवर्त्तमानाः दर्शिताः "घनोदधिघनवात